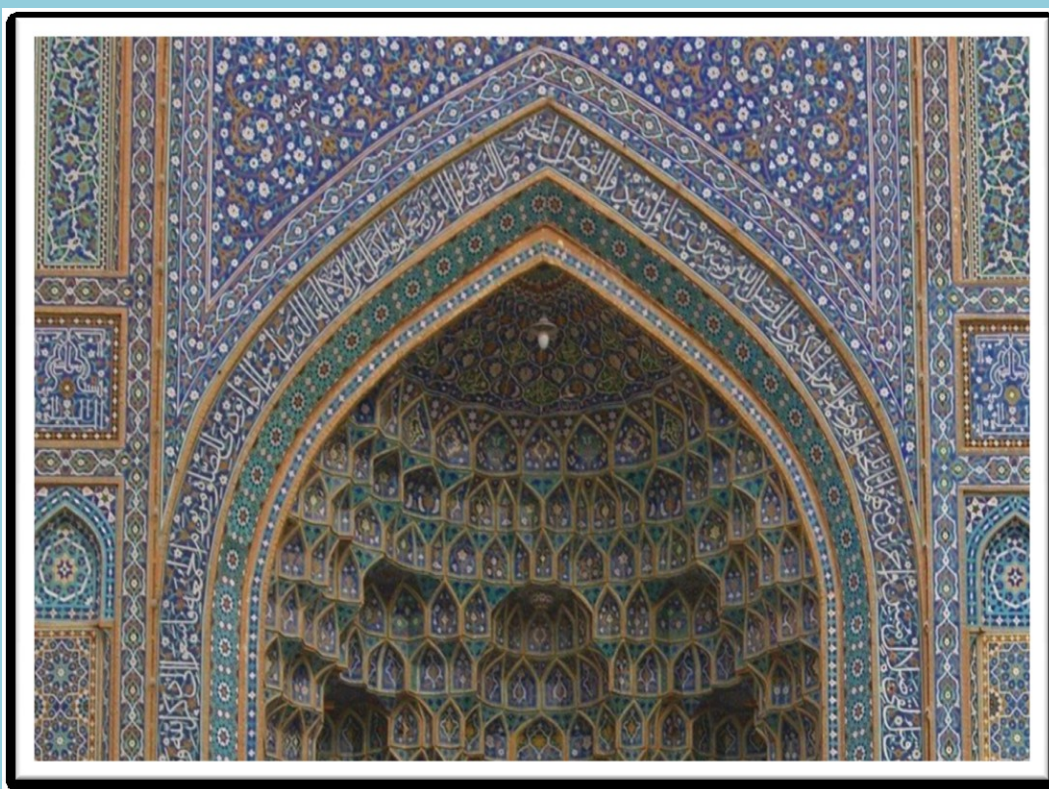

ŞİƏLƏR NAMAZ

Müəllif: Seyyid Rza Nuseyninəsəb

Janr: Əqidə

ŞİƏLƏR NAMAZ

Əvvəlcə məsələnin aydın olması üçün fəqihlərin bu barədəki nəzərlərini qeyd edirik:

1-Bütün islam məzhəbləri bu məsələdə yekdil nəzərə malikdirlər ki, Ərəfədə hər iki namazı – zöhr və əsr namazını zöhr vaxtında birlikdə, arada fasilə salınmadan qılmaq olar. Həmçinin Müzdəlifədə də məğrib və işa namazlarının vaxtında qılmaq caizdir.

2-Hənəfilər deyirlər: Zöhr və əsr, məğrib və işa namazını bir vaxtda (arada fasilə salmadan) qılmaq yalnız Ərəfədə və Müzdəlifədə caizdir, sair hallarda isə caiz deyildir.

3-Hənbəliyə, malikiyə və şafeiyyə deyirlər: Zöhrlə əsr, məğriblə işa namazlarını xüsusi bir vaxtda bir yerdə qılmaq qeyd olunan iki yerdən başqa, səfər halında da caizdir. Onlardan bəziləri iki namazı birlikdə qılmağı zərurət halına (məsələn, yağış yağanda, namaz qılan şəxs

xəstə olanda, yaxud düşməndən qorxu törənəndə) aid edərək caiz bilmişlər.¹

4-Şiələr inanırlar ki, zöhr və əsrin, eləcə də məğrib və işa namazının həm xüsusi, həm də müştərək vaxtları vardır:

a) Zöhr namazının xüsusi vaxtı şər'i zöhrdən (günəşin şaquli vəziyyətdən qərbə tərəf keçdiyi zamandan) dörd rək'ətlik namaz qılınan biləcək vaxt keçənə qədərdir. Bu məhdud

---

¹ “Əl-fiqhu əl-əlməzahibil-ərbəə”, kitabus-səlat, əl-cəm`u bəynəs-səlat təqdimən və tə`xirən

müddətdə yalnız zöhrü qılmaq olar.

b) Əsr namazının xüsusi vaxtı o zamandır ki, qüruba qədər əsr namazını qılmaq qədər vaxt qalmış olsun.

v) Zöhr ilə əsr namazı arasında müştərək vaxt, zöhr namazının xüsusi vaxtının axırından başlanır və əsr namazının xüsusi vaxtının əvvəlinə qədər davam edir.

Şiələrin əqidəsi budur ki, bu müştərək vaxtın bütünlüy-ündə zöhr

və əsr namazını birlikdə və arada fasilə salmadan qılmaq olar. Lakin sünnülər inanırlar ki, şər'i zöhrün əvvəlindən hər bir şeyin kölgəsinin onun özü qədər oluncaya qədər vaxt zöhr namazına məxsusdur və bu müddətdə əsr namazını qılmaq olmaz. Ondan sonra məğribə qədər əsr namazına məxsusdur və zöhr namazını həmin vaxtda qılmaq olmaz.

q) Məğrib namazının məxsus vaxtı şər'i məğribdən başlanır və üç

rək`ətlik namaz qılmaq qədər vaxt keçənə qədər davam edir. Bu məhdud müddətdə yalnız məğrib namazını qılmaq olar.

d) İşa namazının məxsus vaxtı şər`i cəhətdən gecə yarısına yalnız işa namazını qılmaq qədərində vaxt qalana qədərdir. Bu qısa müddətdə yalnız işa namazını qılmaq olar.

e) Məğrib və işa namazları arasında müştərək olan vaxt. Bu, məğrib namazına məxsus olan vaxtdan

başlayır və işa namazının məxsus vaxtına qədər davam edir.

Şiələr inanırlar ki, bu müştərək müddət ərzində məğrib və işa namazlarını birlikdə, arada fasilə salmadan qılmaq olar. Lakin sünnülər deyirlər ki, qürubun əvvəlindən məğribdəki şəfəqin aradan getdiyi vaxta qədər məğrib namazına məxsusdur və bu müddətdə işa namazı qılma bilməz. Şəfəqin aradan getdiyi vaxtdan şər'i gecə yarısına qədər işa namazına məxsusdur və bu

vaxt ərzində məğrib namazını qılmaq olmaz.

Nəticə budur ki, şienin nəzəriyyəsinə əsasən şər`i zöhr çatdığı zaman həm zöhr namazını qılıb ardınca da əsr qılmaq olar, həm də zöhr namazını əsr namazının məxsus vaxtının əvvəllərinə qədər tə`xirə salmaq və zöhrü, əsr namazının xüsusi vaxtı çatmamışdan sona çatdırıb bundan sonra əsr namazını qılmaq olar. Beləliklə zöhr və əsr namazları arasında fasilə salınmır, baxmayaraq

ki, zöhr namazını günorta daxil
olandan sonra, əsr namazını isə hər
bir şeyin kölgəsi onun özü qədər
olduğu vaxt qılmaq müstəhəbdir.

Həmçinin şər'i məğrib olan zaman
məğrib namazını qılıb ardınca da işa
namazını qıla bilərik. Ya da məğrib
namazını işa namazının xüsusi
vaxtlarına yaxın olan bir vaxta qədər
tə`xirə salaraq, işa namazının xüsusi
vaxtı çatmadan məğrib namazını
qılıb qurtarmalı, sonra işa namazını
qıla bilərik. Beləliklə məğrib və işa

namazlarını bir yerdə qılmış oluruq.

Amma müstəhəbdir ki, məğrib namazı şər'i məğribdən sonra, işa namazı da məğribdəki şəfəq saraltısı aradan gedəndən sonra qılınsın.

Bu, şienin nəzəriyyəsidir, lakin sünnülər zöhrlə əsr, məğriblə işa namazlarını birlikdə qılmağı mütləq şəkildə: heç bir yerdə və heç bir vaxtda caiz bilmirlər. Deməli münaqişəli məsələ iki namazın hər bir zamanda və hər bir məkanda birlikdə qılınmasıdır, belə ki, hər iki

namaz onlardan birinin əda vaxtında qılınmış olsun (məsələn, Ərəfə və Müzdəlifədəki iki namaz kimi).

5-Bütün müsəlmanlar bu barədə yekdil fikirdədirlər ki, Peyğəmbər (s.ə.v.v) iki namazı bir yerdə qılmışdır, lakin bu rəvayətin təfsirində iki nəzər vardır:

a) Şiələrin nəzərinə görə məqsəd budur ki, zöhr namazının ilk vaxtlarında (əlbəttə, zöhr namazını qılından sonra) əsr namazını,

həmçinin məğrib namazının ilk vaxtlarında (məğrib namazını qıldıqdan sonra) işanı da qılmaq olar.

Bu məsələ hər hansı xüsusi bir məkan, zaman, yaxud şəraitlə bağlı deyildirə hər bir yerdə və hər bir vaxtda caizdir.

b) Digərləri isə deyirlər ki, rəvayətdə məqsəd budur ki, zöhr namazı onun axır vaxtında, əsr namazı da onun əvvəl vaxtındaə eləcə də məğrib namazı onun axır vaxtında, işa namazı isə əvvəl vaxtında

qılınmalıdır.

Məsələnin aydın olması üçün bu barədə mövcud olan rəvayətləri araşdıracaq və isbat edəcəyik ki, bu hədislərdə ardıcıl qılmaq dedikdə məqsəd şienin nəzəridir. Yə`ni iki namazı onlardan birinin vaxtında qılsınlar, nəinki onlardan birini axır vaxtda, digərini isə əvvəl vaxtda.

İndi rəvayətləri qeyd edirik:

1-Hənbəlilərin rəisi Əhməd ibni Hənbəl öz “Müsnəd”ində Cabir ibni

Zeydin belə rəvayət etdiyini yazır:

أَخْبَرَنِي جَابِرُ بْنُ زَيْدٍ أَنَّهُ سَمِعَ ابْنَ عَبَّاسٍ يَقُولُ صَلَّى مَعَ

رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ " وَ سَلَّمَ ثَمَانِيًا جَمِيعًا وَ سَبْعًا

جَمِيعًا قَالَ قُلْتُ لَهُ يَا أَبَا الشَّعَثَاءِ أَظْنُهُ أَحَرَ الظُّهْرِ وَ عَجَلِ

العَصْرِ وَ أَحَرَ الْمَغْرِبِ وَ عَجَلِ الْعِشَاءِ قَالَ وَ أَنَا أَظُنُّ ذَلِكَ

“Cabir ibni Zeyd deyir: ibni Abbasın

belə dediyini eşitdim: Peyğəmbər

(s.ə.v.v)-lə səkkiz rək`əti (zöhrlə əsri)

və yeddi rək`əti (məğriblə işanı)

birlikdə qıldıq. O deyir ki, Əbu

Şə`şaya dedim: Mən belə fikirləşirəm

*ki, Peyğəmbər zöhr namazını tə`xirə
saldı və əsr namazını tez qıldıə eləcə
də məğrib namazını tə`xirə saldı və
işa namazını tez qıldı. (Əbu Şə`sa)
dedi: Mən də belə fikirləşirəm.”²*

Bu rəvayətdən aydın olur ki,
Peyğəmbəri Əkrəm (s.ə.v.v) hər iki
namazı: zöhrlə əsri, eləcə də
məğriblə işanı arada fasilə salmadan
birlikdə qılmışdır.

2-Əhməd ibni Hənbəl Əbdüllah ibni
Şəqiqdən aşağıdakı rəvayəti nəql

---

² “Müsnədi Əhməd”, 1-ci cild, səh.221

edir:

خَطَبَنَا ابْنُ عَبَّاسٍ يَوْمًا بَعْدَ الْعَصْرِ حَتَّى غَرُبَتِ الشَّمْسُ وَ

بَدَتِ النُّجُومُ وَ عَلَّقَ النَّاسُ يُنَادُونَهُ الصَّلَاةُ وَ فِي الْقَوْمِ رَجُلٌ

الصَّلَاةُ الصَّلَاةُ قَالَ فَعَضِبَ قَالَ **K** مِنْ بَنِي تَمِيمٍ فَجَعَلَ يَقُولُ

وَ "أَتَعَلَّمُنِي بِالسُّنَّةِ؟ شَهِدْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ

سَلَّمَ جَمَعَ بَيْنَ الظُّهْرِ وَ الْعَصْرِ، وَ الْمَغْرِبِ وَ الْعِشَاءِ قَالَ

عَبْدُ اللَّهِ فَوَجَدْتُ فِي نَفْسِي مِنْ ذَلِكَ شَيْئًا فَلَقَيْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ

فَسَأَلْتُهُ فَوَافَقَهُ

"Bir gün İbni Abbas əsr namazından

sonra bizim üçün o qədər çıxış etdi

*ki, günəş batdı, ulduzlar göründü,
camaat “Namaz! Namaz” deyə
səsləndilər. Bu zaman Bəni-Səlim
qəbiləsindən bir kişi hey namaz
kəlməsini təkrarlayırdı. İbni Abbas
qəzəblənib dedi: Sən mənə
Peyğəmbər (s.ə.v.v) sünnəsini
öyrətmək istəyirsən?! Mən özüm
şahid idim ki, Peyğəmbər (s.ə.v.v)
zöhrlə əsr, məğriblə işa namazlarını
birlikdə qılmışdı. Əbdüllah deyir:
Mənim üçün bu məsələdə şübhə
yarandı, ona görə də Əbu*

*Hüreyrənin görüşünə gedən zaman
bu barədə soruşdum. O da ibni
Abbasın sözünü təsdiqlədi.”³*

Bu hədisdə səhabələrdən ikisi –
Əbdüllah ibni Abbas və Əbu Hüreyrə
təsdiq etmişlər ki, Peyğəmbər
(s.ə.v.v) zöhrlə əsri, məğriblə işanı
bir yerdə qılmış, ibni Abbas da
Peyğəmbəri Əkrəm (s.ə.v.v)-in
əməlinə tabe olaraq belə etmişdir.

3-Malikiyyə firqəsinin başçısı Malik
ibni Ənəs “Əl-Müvəttəə” kitabında

---

³ “Müsnədi Əhməd”, 1-ci cild, səh.251

belə yazır:

الظُّهْرَ وَ الْعَصْرَ جَمِيعًا وَالْمَغْرِبَ وَالْعِشَاءَ , صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ

جَمِيعًا فِي غَيْرِ خَوْفٍ وَ لَا سَفَرٍ

*“Rəsuli Əkrəm (s.ə.v.v) zöhrlə əsr, məğriblə işa namazlarını birlikdə qılırdı, halbuki nə düşməndən qorxu var idi, nə də səfərdə idi.”*⁴

4-Malik ibni Ənəs Məaz ibni

Cəbələdən belə nəql edir:

يَجْمَعُ بَيْنَ الظُّهْرِ وَ الْـعَصْرِ وَ الْمَغْرِبِ وَ , فَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ

⁴ “Müvəttə” (Malik), əs-səlat kitabı, Beyrut çapı, səh.125, hədis-178ə “Səhihi-Müslim”, 2-ci cild, səh.151, Beyrut çapı, əl-cəm’u bəynəs-səlateyni fil-həzər babı.

العِشَاءُ

“Peyğəmbəri Əkrəm (s.ə.v.v) zöhrlə əsr, məğriblə işa namazlarını birlikdə qılırdı.”⁵

5-Malik ibni Ənəs Nafedən, o da Əbdüllah ibni Ömərdən belə nəql edir:

إِذَا عَجَلَ بِهِ السَّيْرُ يَجْمَعُ بَيْنَ الْمَغْرِبِ وَ , كَانَ رَسُولُ اللَّهِ

العِشَاءُ

“Hər vaxt Peyğəmbər (s.ə.v.v) bir

---

⁵ “Müvəttəə” (Malik), səlät bölməsi, səh.134 hədis 176, Beyrut çapı, 1403, “Səhihi Müslim”, Misir çapı, 2-ci hissə, səh.152

*yolu tələsən halda keçsəydi məğriblə
işə namazını birlikdə qıldadı.”⁶*

6-Malik ibni Ənəs Əbu Hüreyrədən

belə rəvayət edir:

وَ سَلَّمَ كَانَ يَجْمَعُ بَيْنَ "إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آٰلِهِ

الظُّهْرِ وَ الْعَصْرِ فِي سَفَرِهِ إِلَى تَبُوكَ

*“Peyğəmbəri Əkrəm (s.ə.v.v) Təbuk
yolunda zöhrə əsr namazını birlikdə
qılırdı.”⁷*

7-Malik Nafedən belə rəvayət edir:

⁶ “Müvəttə”, Beyrut çapı, səh.125 hədis-177

⁷ “Müvəttə”, səh.124, hədis-175

إِنَّ عَبْدَ اللَّهِ ابْنَ عُمَرَ كَانَ إِذَا جَمَعَ الْعُمَرَاءُ بَيْنَ الْمَغْرِبِ وَ

الْعِشَاءِ فِي الْمَطَرِ جَمَعَ مَعَهُمْ

*“Hər vaxt əmirlər məğriblə işa namazını birlikdə qılırdılarsa Əbdüllah ibni Ömər də hər iki namazını birlikdə qılırdı.”*⁸

8-Malik ibni Ənəs, Əli ibni

Hüseyndən nəql edir:

وَ سَلَّمَ إِذَا أَرَادَ أَنْ “كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ

يَسِيرَ يَوْمَهُ جَمَعَ بَيْنَ الظُّهْرِ وَ العَصْرِ وَ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَسِيرَ لَيْلَهُ

⁸ Yəne orada, səh.125, hədis-179

جَمَعَ بَيْنَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ

“Hər vaxt Peyğəmbər (s.ə.v.v) gündüz yol getmək istəsəydi zöhrlə əsr namazını birlikdə qılardıə hər vaxt gecə getmək istəsəydi məğriblə işa namazlarını birlikdə qılardı.”⁹

9-Məhəmməd

Zərqani

“Müvəttə”nin şərhində Əbi

Şə`sadan belə nəql edir:

إِنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ صَلَّى بِالْبَصْرَةِ الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ لَيْسَ بَيْنَهُمَا

شَيْءٌ وَالْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ لَيْسَ بَيْنَهُمَا شَيْءٌ

⁹ Yəne orada, səh.125, hədis-181

“Əbdüllah ibni Abbas Bəsrədə zöhlə əsr namazını birlikdə qıldı. Belə ki, onların arasında fasilə salmırdı. Məğriblə işa namazlarını da arada fasilə olmadan qılırdı.”¹⁰

10-Zərqani Təbərənindən, o da ibni Məs`uddan belə nəql edir:

و سَلَّمَ بَيْنَ الظُّهْرِ وَ العَصْرِ "جَمَعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ آلهِ

صَنَعْتُ **K** وَ بَيْنَ المَغْرِبِ وَ العِشَاءِ فَقِيلَ لَهُ فِي ذَلِكَ فَقَالَ

هَذَا لِئَلَّا تَخْرَجَ أُمَّتِي

Peyğəmbəri Əkrəm (s.ə.v.v) zöhlə

¹⁰ “Şərhi Zərqani”, Misir çapı, 1-ci cüz, səh.294

əsr, məğriblə işa namazlarını arada fasilə olmadan qıldı. Ondan bu barədə soruşulduqda buyurdu:

“Səbəbi budur ki, ümmətim çətinliyə, əzab-əziyyəyə düşməsin.”¹¹

11-Müslim ibni Həccac (“Səhih-Müslim”in müəllifi) Əbu Zübeyrdən, o da Səid ibni Cübeyrdən, o da ibni Abbasdan belə rəvayət edir:

صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ الظُّهْرَ وَ

---

¹¹ Yəne orada, səh.294

العَصْرَ جَمِيعًا بِالْمَدِينَةِ فِي غَيْرِ خَوْفٍ وَ لَا سَفَرٍ

“Peyğəmbər (s.ə.v.v) Mədineyi-Münəvvərədə düşmən-dən heç bir qorxu olmadan, eləcə də səfərdə olmadan zöhrlə əsr namazını birlikdə qıldı.”¹² Sonra ibni Abbas Peyğəmbəri Əkrəm (s.ə.v.v)-in bu işdə məqsədini soruşdu. Həzrət buyurdu: **“Ona görə ki, ümmətimdən heç kəsin zəhmətə düşməməsini istəmirəm.”**¹³

¹² “Səhihi Müslim”, 2-ci cild, Misir çapı, səh.151

¹³ Yəne orada, qeyd olunan hədislə əlaqədar

12-Müslim özünün “Səhih”ində ibni Cübeyrdən, o da ibni Abbasdan belə rəvayət edir:

وَ سَلَّمَ بَيْنَ الظُّهْرِ وَ ” جَمَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ

الْأَصْرَ وَ الْمَغْرِبِ وَ الْعِشَاءِ فِي الْمَدِينَةِ مِنْ غَيْرِ خَوْفٍ وَ

لَا مَطَرٍ

“Peyğəmbəri Əkrəm (s.ə.v.v)

Mədineyi-Münəvvərədə zöhrlə əsr,

məğriblə işa namazlarını birlikdə

qıldı. Halbuki nə düşməndən qorxu

*var idi, nə də yağış yağırdı.”¹⁴ Səid
 ibni Cübeyr sonra deyir: İbni
 Abbasdan “Peyğəmbər (s.ə.v.v) nə
 üçün belə bir iş gördü?” - deyə
 soruşdum, dedi: Ona görə ki,
 ümmətini zəhmətə salmaq
 istəmirdi.”¹⁵*

13-Buxari özünün “Səhih” kitabında
 “babu tə`xiriz-zöhri iləl-əsr” ünvanlı
 xüsusi bir babı bu məsələ üçün
 ayırmışdır.¹⁶ Bu ünvanın özü də

---

¹⁴ Yəne orada, səh.152

¹⁵ Yəne orada, səh.152

¹⁶ “Səhihi Buxari”, 1-ci hissə, səh.110, namaz bölməsi, “Tə`xiruz-zuhri iləl-əsr” babı, Misir çapı, “Əmiriyyə” nüsxəsi, 1314-cü il

zöhr namazını bir qədər tə`xirə salıb əsr namazının vaxtında hər ikisini bir yerdə qılmağın caiz olmasına aşkar dəlildir. Sonra Buxari həmin bölmədə aşağıdakı hədisi qeyd edir.

و سَلَّمَ صَلَّى بِالْمَدِينَةِ سَبْعًا وَ "إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ

ثَمَانِيًا الظُّهْرَ وَ الْعَصْرَ وَ الْمَغْرِبَ وَ الْعِشَاءَ

“Peyğəmbər (s.ə.v.v) yeddi rək`əti (məğriblə işanı) və səkkiz rək`əti (zöhrlə əsri) Mədinədə birlikdə qıldı.”

Bu rəvayətdən aydın olur ki, təkcə

zöhrü tə`xirə salıb əsr namazının vaxtında qılmaq yox, həm də (cümlə quruluşundan mə`lum olduğu kimi) Peyğəmbəri Əkrəm (s.ə.v.v)-ə tabe olaraq məğrib namazını da tə`xirə salıb işa namazı ilə birlikdə qılmaq olar.

14-Buna görə də Buxari başqa bir yerdə yazır:

قَالَ ابْنُ عُمَرَ وَ أَبُو أَيُّوبَ وَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ صَلَّى

النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ آلهِ " وَ سَلَّمَ الْمَغْرِبَ وَ الْعِشَاءَ

“Əbdüllah ibni Ömər, Əbu Əyyub

(Ənsari) və Əbdüllah ibni Abbas demişlər: Peyğəmbəri Əkrəm (s.ə.v.v) məğriblə işa namazını (arada fasilə olmadan) qıldı.”¹⁷

Buxari bu rəvayətdən belə nəticə almaq istəyirdi ki, Peyğəmbər (s.ə.v.v) məğriblə işa namazını birlikdə qılmışdır. Çünki onun məqsədi heç də Peyğəmbər (s.ə.v.v)-in ümumiyyətlə namaz qılmasını isbat etmək olmamışdır.

15-Müslim özünün “Səhih” kitabında

---

¹⁷ “Səhihi Buxari”, 10-cu cüz, səh.113, Misir çapı, 1314-cü il

belə yazır:

قَالَ رَجُلٌ لِابْنِ عَبَّاسٍ الصَّلَاةَ، فَسَكَتَ ثُمَّ قَالَ الصَّلَاةَ

فَسَكَتَ ثُمَّ قَالَ لَا أُمَّ لَكَ اتَّعَلَّمْنَا بِالصَّلَاةِ وَكُنَّا نَجْمَعُ بَيْنَ

وَ سَلَّمَ "الصَّلَاتَيْنِ عَلَيَّ عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ

“Bir nəfər ibni Abbasa dedi:

“Namaz!” İbni Abbas bir söz

demədi, o kişi yenidən “namaz!”

deyə səsləndi. İbni Abbas yenə

dinmədi. Üçüncü dəfə “namaz!”

dedikdə ibni Abbas dedi: La ümmə

lək – anasız qalasan! Mənə namaz

öyrətmək istəyirsənmi? Halbuki biz

*Peyğəmbəri Əkrəm (s.ə.v.v)-lə iki
namazı birlikdə qılırdıq.”¹⁸*

16-Müslim yenə rəvayət edir:

إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ" وَ سَلَّمَ جَمَعَ بَيْنَ الصَّلَاةِ
فِي سَفَرَةٍ سَافَرَهَا فِي غَزْوَةِ تَبُوكَ فَجَمَعَ بَيْنَ الظُّهْرِ وَ العَصْرِ وَ
المَغْرِبِ وَ العِشَاءِ قَالَ سَعِيدٌ فَقُلْتُ لِابْنِ عَبَّاسٍ مَا حَمَلَهُ عَلِي
ذَلِكَ؟ قَالَ أَرَادَ أَنْ لَا يُخْرِجَ أُمَّتَهُ.

*“Peyğəmbər (s.ə.v.v) “Təbuk”
müharibəsinə gedən zaman zöhrlə
əsr, məğriblə işa namazlarını birlikdə*

¹⁸ “Səhihi Müslim”, 2-ci cüz, səh.153

qılırdı. Səid ibni Cübeyr deyir: İbni Abbasdan bunun səbəbini soruşduqda dedi: Peyğəmbəri Əkrəm (s.ə.v.v)-i istəyirdi ki, öz ümmətini çətinliyə, əzab-əziyyəyə salmasın.”¹⁹

17-Müslim Məazın dilindən belə hekayət edir:

خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ " وَ سَلَّمَ فِي غَزْوَةٍ

تَبُوكَ فَكَانَ يَصَلِّي الظُّهْرَ وَ الْعَصْرَ جَمِيعًا وَ الْمَغْرِبَ وَ

الْعِشَاءَ جَمِيعًا

“Peyğəmbər (s.ə.v.v)-lə “Təbuk”

¹⁹ “Səhihi Müslim”, 2-ci cüz, səh.151, Misir çapı

müharibəsinə getdik. O həzrət zöhrlə əsr və məğriblə işa namazlarını birlikdə qılırdı.”²⁰

18-Malik ibni Ənəs “Əl-müvəttə” kitabında yazır:

عَنْ ابْنِ شَهَابٍ أَنَّهُ سَأَلَ سَالِمَ ابْنَ عَبْدِ اللَّهِ هَلْ يُمَجَّعُ بَيْنَ
الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ فِي السَّفَرِ؟ فَقَالَ نَعَمْ لَا بَأْسَ بِذَلِكَ أَمْ تَرَى
إِلَى صَلَاةِ النَّاسِ بِعَرَفَةَ؟

“İbni Şəhab Salim ibni Əbdüllahtan soruşdu: Səfərdə zöhrlə əsr namazı birlikdə qılınırmı? Cavab verdi: Bəli,

---

²⁰ Yəne orada, səh.152

*eybi yoxdur. Camaatın “Ərəfə”
günündəki (“Ərəfat” çölündəki)
namazını görmürsənmi?!”²¹*

Qeyd olunmalıdır ki, müsəlmanların “Ərəfə” günündə, “Ərəfat”da zöhrlə əsrin hər ikisini zöhr namazının vaxtında və arada fasilə salınmadan qılmaları caizdir. Burada Salim ibni Əbdüllah da deyir: Camaat Ərəfatda hər iki namazı birlikdə qıldıkları kimi, Ərəfatdan başqa yerlərdə də onları birlikdə qıla bilərlər.

---

²¹ “Əl-müvəttə”, Beyrut çapı, səh.125, hədis:180

19-Müttəqi Hindi “Kənzul-ummal”

kitabında yazır:

قَالَ عَبْدُ اللَّهِ جَمَعَ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ، مُقِيمًا غَيْرَ مُسَافِرٍ بَيْنَ

الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ وَالْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ فَقَالَ رَجُلٌ لِابْنِ عُمَرَ

لَمْ تَرِي النَّبِيَّ، فَعَلَّ ذَلِكَ؟ قَالَ لِأَنَّ لَا يُجْرَجُ أُمَّتُهُ إِنْ جَمَعَ

رَجُلٌ

Əbdüllah ibni Ömər deyir:

“Peyğəmbəri Əkrəm (s.ə.v.v) öz yaşayış yerində (vətənində) olduğu, səfərə getmədiyi zaman zöhrlə əsri, məğriblə işanı birlikdə qılırdı.” Bir

*nəfər ibni Ömərđən soruşdu: “Nə
üçün Peyğəmbər (s.ə.v.v) belə bir iş
görürdü?” Cavab verdi: “Ona görə
ki, əgər bir şəxs iki namazı bir yerdə
qılmaq istəyərsə öz ümmətini əzab
əziyyətdə məşəqqətdə salmasın.”²²*

20-Həmçinin “Kənzul-ummal”

kitabında belə oxuyuruq:

عَنْ جَابِرٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ جَمَعَ

بَيْنَ الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ بِأَذَانٍ وَإِقَامَتَيْنِ

“Cabir ibni Əbdüllah deyir:

²² “Kənzul-ummal”, kitabul-səlat, əl-babur-rabiu fi səlatil-musafir, babul-cəm’, cild-8, səh.246, Hələb çapı, 1391

*Peyğəmbər (s.ə.v.v) zöhrlə əsr
namazlarını bir azan, iki iqamə ilə –
birlikdə qıldı.”²³*

21-”Kənzul-ummal” kitabında
yuxarıdakı hədisin davamında belə
qeyd olunur:

عَنْ جَابِرٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ غَرَبَتْ

لَهُ الشَّمْسُ بِمَكَّةَ فَجَمَعَ بَيْنَهُمَا بِسَرَفٍ

“Cabir ibni Əbdüllah deyir:

*Peyğəmbər (s.ə.v.v) Məkkədə olan
zaman günəş qüruba endi, Sərf*

²³ “Kənzul-ummal”, kitabul-səlat, babur-rabiu fi səlatil-müsafir, 8-ci cild, səh.847, Hələb çapı

*məntəqəsinə*²⁴ çatdıqda məğriblə işa
namazını birlikdə qıldı.”²⁵

22-”Kənzul-ummal” kitabında ibni

Abbasdan belə rəvayət olunur:

جَمَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ الظُّهْرِ وَ

العَصْرِ وَ الْمَغْرِبِ وَ الْعِشَاءِ بِالْمَدِينَةِ بِغَيْرِ سَفَرٍ وَ لَا مَطَرٍ

قَالَ قُلْتُ لِابْنِ عَبَّاسٍ لِمَ تَرَاهُ فَعَلَ ذَلِكَ؟ قَالَ أَرَادَ التَّوَسُّعَةَ

عَلِيٍّ أُمَّتِهِ

“Peyğəmbər (s.ə.v.v) Mədineyi-

Münəvvərədə zöhlə əsr, məğriblə işa

²⁴ “Sərf” Məkkənin doqquz milliyində yerləşən bir yerin adıdır.

²⁵ Yəne orada

namazlarını birliklə qıldı. Halbuki səfərdə deyildi, yağış da yağmırdı. Ravi deyir: İbni Abbasdan “nə üçün Peyğəmbər (s.ə.v.v) iki namazı birlikdə qıldı?” - deyə sual etdikdə cavab verdi: Çünki Peyğəmbəri Əkrəm (s.ə.v.v) istəyirdi ki, ümmətinin əməl və rəftarında genişlik (asanlıq) icad etmiş olsun.”²⁶

---

²⁶ “Kənzul-ummal”, 8-ci cild

NƏTİCƏ

Yuxarıda qeyd olunan rəvayətlərə əsasən şiənin nəzərindən iki namazın birlikdə qılınmasının səhih olmasını göstərən aşkar dəlilləri yekunlaşdırırıq:

1-İki namazın bir vaxtda (birlikdə) qılınması müsəlmanların işinin asanlaşdırılması və onların əzab-əziyyətdə düşməsinin qarşısını almaq üçündür.

Rəvayətlərdən çoxu bu həqiqəti

göstərir ki, əgər zöhrlə əsr, məğriblə işa namazlarının bir yerdə qılınması caiz olmasaydı müsəlmanların işlərində əzab-əziyyət, məşəqqət yaranardı. Buna görə də Peyğəmbəri Əkrəm (s.ə.v.v) müsəlmanların işlərində bir növ genişlik, asanlıq yaratmış, iki namazı bir vaxtda qılmağa icazə vermişdir. (Bu barədə 10, 16, 19 və 22-ci hədislərə müraciət edə bilərsiniz.) Aydındır ki, əgər bu rəvayətlərdə məqsəd zöhr və əsr namazlarını sünnülərin nəzərində

onun axırınıcı vaxtına (hər bir şeyin kölgəsinin özü qədər uzanan vaxta) qədər tə`xirə salıb əsr namazını onun öz vaxtının əvvəlində qılmaqdırsa – belə ki, hər iki namaz bir-birinin ardınca öz vaxtının daxilində qılınmış olsun– belə bir iş nəinki asanlıq deyil, əksinə həddindən artıq məşəqqət və əzab-əziyyətdə səbəb olur. Halbuki iki namazın birlikdə qılınmasında əsas məsələ müsəlmanların işini asanlaşdırmaqdır.

Deməli məqsəd budur ki, iki namazı, onlardan birini vaxtın axırında, digərini isə vaxtın əvvəlində qılmaq deyil, onların müştərək vaxtlarının hər bir vaxtında, məsələn bu vaxtın əvvəlində, yaxud axırında qılmaq olar.

2-Ərəfədə iki namazın ardıcıl qılınması iki namazın birlikdə qılınmasının keyfiyyətini izah edir.

Bütün islam firqələri Ərəfədə zöhrlə əsr namazının birlikdə qılınmasını

caiz hesab etmişlər.²⁷ Digər tərəfdən, qeyd olunan rəvayətlərdən bə`ziləri bu mə`nanı tə`kidləndirir ki, iki namazı bu cür qılmaq başqa yerlərdə də Ərəfədə olduğu kimidir. Bu nəzərdən Ərəfə günləri ilə sair günlər arasında, Ərəfat diyarı ilə sair yerlər arasında heç bir fərq yoxdur. (Bu barədə 18-ci hədisə müraciət edə bilərsiniz.)

Deməli, bütün müsəlmanların fikir birliyinə əsasən zöhr və əsr

---

²⁷ “Əl-fiqhu ələl-məzahibil-ərbəə”, kitabus-səlat, əl-cəm`u beynəs-səlateyn təqdimən və tə`xirən

namazlarını Ərəfədə zöhrün vaxtında qılmaq caiz olduğu kimi Ərəfədən başqa yerlərdə də belə etmək olar.

3-Səfərdə iki namazın bir yerdə qılınması iki namazın ardıcıl qılınma keyfiyyətini bəyan edir.

Digər tərəfdən, hənbəli, maliki və şafei fəqihləri səfərdə iki namazı fasiləsiz qılmağı caiz bilmişlər. Həmçinin qeyd olunan rəvayətlər göstərir ki, bu məsələdə səfərlə qeyri-səfər arasında heç bir bir fərq yoxdur

və Peyğəmbər (s.ə.v.v) həm səfərdə, həm də vətəndə olduğu zaman iki namazı birlikdə qılarmış. (Bu barədə 3, 11, 13, 19 və 22-ci hədislərə baxa bilərsiniz.) Deməli səfərdə iki namazı bir vaxtda qılmaq caiz olduğu kimi, (şüələrin dediyi kimi) səfərdən qeyri hallarda da caizdir.

4-Zərurət halında iki namazın birlikdə qılınması ixtiyar halında iki namazı birlikdə qılmağın keyfiyyətini bəyan edir.

“Səhih” və “Müsnəd” kitablarında mövcud olan çoxlu rəvayətlər bu həqiqəti göstərir ki, Peyğəmbər (s.ə.v.v) və o həzrətin səhabələri zərurət halında, o cümlədən yağış yağanda, düşməndən təhlükə törənəndə, yaxud xəstəlik vaxtında şüələrin dediyi kimi iki namazı birlikdə, bir vaxtda qılırmışlar. Buna görə də müxtəlif islam firqələrindən olan fəqihlərin çoxu bə`zi zərurət hallarında bu işin caizliyi barəsində fətva vermişlər, halbuki qeyd olunan

rəvayətlər aşkar şəkildə göstərir ki, bu cəhətdən də zərurətlə başqa hallar arasında heç bir fərq yoxdur.

Peyğəmbər (s.ə.v.v) də yağış yağmayan, düşməndən qorxu olmayan hallarda iki namazı birlikdə qılmışdır. (Bu barədə 3, 11, 12, 22-ci hədislərə baxa bilərsiniz.)

5-Peyğəmbər (s.ə.v.v) səhabələrinin əməl və rəftarları iki namazın birlikdə qılınmasını bəyan edir.

Qeyd olunan rəvayətlər arasında belə

bir məsələ ilə qarşılaşırıq ki, Peyğəmbər (s.ə.v.v) səhabələrindən çoxu iki namazı bir vaxtda, fasilə olmadan qılmışlar. Belə ki, Əbdüllah ibni Abbas məğrib namazını təxirə salaraq hava tam qaralandan, ulduzlar çıxandan sonra başqalarının “namaz!”, “namaz!” deyə fəryadlarına baxmayaraq onlara e`tina etməmiş, nəhayət gecədən bir qədər keçdikdən sonra məğriblə işa namazını birlikdə qılmışdır, e`tiraz edənlərin cavabında isə “mən özüm

şahid idim ki, Peyğəmbər (s.ə.v.v) də belə namaz qılırdı” – demiş, Əbu Hüreyrə də onun sözünü təsdiqləmişdir. (Bu barədə 2, 7, 9, 15-ci rəvayətlərə baxa bilərsiniz.)

Qeyd olunan rəvayətlərə əsasən heç bir şəkk-şübhəyə yer qalmır ki, İbni Abbas şiiələrin e`tiqadı əsasında iki namazı bir vaxtda qılmışdır.

6-Peyğəmbəri Əkrəm (s.ə.v.v)-in əməl və rəftarı iki namazın birlikdə qılınmasını bəyan edir.

21-ci hədisdən aydın olur ki, Peyğəmbəri Əkrəm (s.ə.v.v) məğrib zamanı hələ Məkkədə idi. O, məğrib namazını tə`xirə saldı, nəhayət Məkkədən doqquz mil məsafədə yerləşən Sərf məntəqəsində hər iki namazı birlikdə, bir vaxtda qıldı. Halbuki əgər o həzrət məğribin əvvəlində Məkkə şəhərindən hərəkət etmiş olsaydı belə, nəqliyyat vasitələrinin yavaş hərəkət etdiyinə görə təbiidir ki, Sərf məntəqəsinə gecədən bir miqdar keçəndə çatmışdı,

buna görə də məğriblə işa namazını
işa namazının vaxtında qılmışdır.

Yuxarıda qeyd olunan və hamısı
sünnülərin “Sihah” və “Müsnəd”
kitablarından çıxarılan hədislərin
məcmusundan şiələrin nəzəriyyəsi –
yə`ni zöhrlə əsr, məğriblə işa
namazlarını birlikdə qılmağın
düzgünlüyü, eləcə də onun bütün
şərait, məkan və zamanlarda ümumi
olması sübuta yetir.

*****